

Nieuw onderzoeksprogramma: Omstreden Democratie

Heeft u uw stem uitgebracht op 22 november jongstleden? Heeft u deelgenomen aan “het feest van de democratie”, zoals de verkiezingen ook wel genoemd worden? In december 2006 lanceert NWO een nieuw onderzoeksprogramma getiteld Omstreden Democratie. Een programma met wetenschappelijke en maatschappelijke doelstellingen. Wat wordt er onderzocht? Wie zijn de partners? En waarom? Een beknopte omschrijving en enkele partners aan het woord.

Discussie over democratie

Democratie is als regeringsvorm in de negentiende en twintigste eeuw in de Verenigde Staten en delen van Europa tot de dagelijkse, en voor velen vanzelfsprekende, praktijk geworden. Maar na het wegvallen, in 1989, van een door macht gesteund ideologisch tegenmodel, is er ruimte ontstaan voor nieuwe discussie over de aard en voorwaarden van democratie. Dit volgde uit de ervaring dat een goed functionerende democratie zich niet zomaar laat implementeren; met het nieuw toebedeelde instrument van algemeen kiesrecht hebben zijn het afgelopen decennium allerlei landen uit het voormalige Sovjetimperium nota bene autocratische regimes gekozen.

Niet alleen nieuwe democratieën blijken te kampen met problemen. Ook in de gevestigde democratieën van Europa en de Verenigde Staten, die zichzelf als model beschouwen, lijkt het functioneren van de democratie sinds de jaren negentig opnieuw tot probleem geworden te zijn; traditionele vormen van politieke vertegenwoordiging en medezeggenschap worden als onvoldoende ervaren en er wordt gezocht naar nieuwe vormen van politieke participatie. Recente grote electorale verschuivingen, de onberekenbaarheid van het electoraat, de veronderstelde macht van massamedia, de tendens naar nieuwe vormen van charismatisch leiderschap en het verlies van regie van de gevestigde overheden (lokaal, statelijk, Europees) hebben de laatste jaren het besef van *kwetsbaarheid* van het democratisch bestel teruggebracht. Genoeg reden voor NWO om nieuw en vernieuwend onderzoek naar democratie te entameren.

Wetenschappelijke en maatschappelijke doelstellingen

Onder leiding van professor Remieg Aerts (RU) is het programma Omstreden Democratie geformuleerd, een programma met doelstellingen van wetenschappelijke en van maatschappelijke aard. De eerste doelstelling is vernieuwing van het democratieonderzoek. Voor deze benadering is een multidisciplinaire aanpak nodig; dit programma wil inzichten en benaderingen van de historische, politieke en bestuurswetenschappen en de sociale en politieke filosofie bijeen brengen. Ook beoogt het programma een impuls geven tot verbreding en internationalisering van het democratieonderzoek in Nederland. Tot slot dient de wetenschappelijke bestudering van de aard, de waardering en het functioneren van de democratie ook een maatschappelijk belang. Om die reden werken binnen Omstreden Democratie vier departementen en drie adviescolleges (zie kader) intensief samen met NWO. Het tweerichtingsverkeer tussen deze partijen moet leiden tot het optimaal benutten van ieders kennis en ervaring. Al in een vroeg stadium hebben alle partners een duidelijke stem gehad bij de invulling van het programma. Drie van hen aan het woord:

Burgerparticipatie

“Duidingen en omschrijvingen van een hernieuwd, verruimd democratiebegrip met daarin een plaatsbepaling van interactief bestuur en burgerparticipatie” dat is wat het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM) van het programma verwacht. Voor VROM zijn echter niet alleen de wetenschappelijke vragen van belang. Paul Basset is lid van de stuurgroep

Omstreden Democratie en programmacoördinator bij VROM: "Op ons verzoek heeft burgerparticipatie een duidelijkere plaats in het onderzoeksprogramma gekregen. NWO is akkoord gegaan met onze voorwaarden om publiek debat te organiseren als onderdeel van het programma en om beleidsmedewerkers daarbij te betrekken". Voor VROM is de deelname aan het programma geslaagd "wanneer het onderzoeksprogramma weet te bewerkstelligen dat democratie aanleiding is voor debat, niet alleen in de wetenschappelijke wereld, maar ook binnen bestuurlijke organisaties en in het publieke domein" zegt Basset. "In dit debat moet helder(der) worden hoe de overheid meer 'onze overheid' kan worden en of, hoe en wanneer burgerparticipatie daaraan kan bijdragen".

Van de bevrijding naar vrijheid

Ook Puck Huitsing is lid van de stuurgroep Omstreden Democratie. Zij is directeur van de eenheid Oorlogsgetroffenen en Herinnering WO II van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Vanuit VWS is participatie in dit programma interessant "omdat het programma aansluit bij de zoektocht die op dit moment vanuit VWS wordt gehouden op het beleidsterrein Oorlogsgetroffenen en Herinnering WO II. Bij herdenkingen, met als belangrijkste voorbeeld de herdenking op 4 mei, wordt niet meer over bevrijding gesproken maar over vrijheid. In ons voorlichtingsbeleid wordt gesproken over universele waarden als democratie, grondrechten. Maar waar hebben we het dan over? Wanneer we spreken over democratie en vrijheid? Het onderzoeksprogramma biedt voor VWS mogelijkheden om onder dit lopende transitieproces een onderbouwing te leggen. Tegelijkertijd kunnen er

door middel van kort toegepast onderzoek gerichte vragen worden beantwoord, bijvoorbeeld naar de rol van herdenkingen aan het democratisch gevoel" aldus Huitsing. "Aantrekkelijk aan het programma is ook de multidisciplinaire aanpak. Tot nu toe was de beschouwing op de oorlog het domein van historici."

Schuivende verantwoordelijkheden

Bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) spelen er een aantal concrete ontwikkelingen op het terrein van vertegenwoordiging en draagvlak voor beleid die goed passen binnen de thematiek van het programma Omstreden Democratie. Paul Thewissen, verantwoordelijk MT-lid bij de directie Kennis: "De beleidsfilosofie van LNV verandert. Het departement wil 'van zorgen voor naar zorgen dat...'. Het wil bijvoorbeeld meer toezicht houden op hoe maatschappelijke spelers toezicht op elkaar houden als het om voedselkwaliteit gaat, in plaats van als overheid normen opleggen en vervolgens met een onuitvoerbaar handhavingslast opgescheept zitten. Dat roept vragen op over schuivende verantwoordelijkheden. Waarop moet de burger de overheid nog kunnen aanspreken? En hoe kan hij anderen aanspreken? Ook spelen voor LNV vragen over de verhouding tussen Europa, Nederland en de regio. Het non-vaccinatiebeleid bijvoorbeeld, dat is democratisch in Europees verband vastgesteld, op het eerste oog met een reikwijdte niet verder dan de stal, maar met controversiële gevolgen voor alle bewoners in een streek wanneer er een dierziekte uitbreekt".

Kennisbenutting

De samenwerking met maatschappelijke partners in dit programma komt zowel de onderzoeksvraag als de kennisbenutting ten goede. Een aantal onderzoeksvragen komt regelrecht voort uit het beleid. Het ministerie van LNV "verwacht van de samenwerking met spelers als de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) en de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) nieuwe gezichtspunten en goede verdieping bij gemeenschappelijke vragen over ontwikkelingen in ons democratisch bestel". Maar "In een later stadium is het ook belangrijk om samen betekenis te geven aan onderzoeksuitkomsten" aldus Paul Thewissen.

sen van LNV. De partners brengen een netwerk en infrastructuur mee die kennisbenutting en kennisverspreiding versterkt. Puck Huitsing van VWS: "Het programma beperkt zich niet tot onderzoek, maar wil ook iets doen met de resultaten. Vanuit het beleidsonderdeel Oorlogsgetroffenen en Herinnering WOII beschikt VWS over een brede infrastructuur; het Nationaal Comité 4 en 5 mei, herinneringscentra, Anno, organisaties van docenten geschiedenis en maatschappijleer etcetera". De kennisbenutting zal verder onder meer vorm krijgen in concrete aanbevelingen voor het beleid. De onderzoekers zullen via beleidspublicaties de resultaten van hun onderzoek samenvatten voor overheids- en maatschappelijke organisaties. Paul Basset van VROM verwacht wel dat het rapporten zijn die "toegankelijk geschreven zijn en niet te dik".

Omstreden Democratie

Het NWO onderzoeksprogramma Omstreden Democratie is een samenwerkingsverband tussen: NWO Geesteswetenschappen, NWO Maatschappij en Gedragwetenschappen, Ministerie van Binnenlandse Zaken, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling en de Raad voor het Openbaar Bestuur.

Het budget van het programma is bepaald op ruim 6 miljoen euro. Het programma heeft een looptijd van 5 jaar (2006-2011). Er is in principe één ronde voor het indienen van onderzoeksaanvragen voor langlopend strategisch onderzoek. Daarnaast is er jaarlijks één subsidieronde voor kortlopend beleidsgericht onderzoek.

De call for proposals gaat uit op 12 december 2006. De deadline van deze call is vastgesteld op 15 maart 2007. Voor aanvragen voor kortlopend beleidsgericht onderzoek is de deadline jaarlijks 15 maart.

Voor meer informatie kunt u kijken op:
www.nwo.nl/omstredendemocratie